

Halk isyanının ekonomi politiği

Kurtar Tanyılmaz

1- Giriş

Son 10 yıldır AKP döneminde Türkiye'nin bölgesel ve küresel ölçekte "model ülke" olduğu algısı yaratılmıştı. Gezi isyanları bir yandan bu algının gerçekçiliğinin sorgulanmasına bir yandan da Türkiye'nin egemenleri ve liberal aydınları arasında bir hayâl kırıklığına ve şaşkınlığa yol açtı. Örneğın burjuva medyasının tanınmış yazarlarından Güngör Uras, Gezi eylemlerine değindiğı bir köşe yazısında şöyle diyordu: "büyüme dersin fena değil, insanların çoğunun işi var, aç açıkta kalan yok gibi, yollar, köprüler, tüneller yapılıyor. TOKİ dağa taşa bina diyor. Bu insanlar daha başka ne istiyor, neden çıkıyor sokaklara?"¹

Çeşitli liberal ve sol-liberal çevrelere göre bu algının bozulmasında rol oynayan Gezi isyanları sürecinde iyice açığa çıkan ve Başbakan Erdoğan'da cisimleşen devletin otoriter tavrı idi. Erdoğan'ın Gezi isyanlarının ilk günlerindeki hırçın üslubu ve otoriter tarzı karşısında Âkil İnsanlar Heyeti üyesi akademisyen Deniz Ülke Arıboğın şöyle diyordu: "Ekonomimiz iyi gidiyor, kredi notlarımız yükseliyor, şu oluyor, bu oluyor derken bir anda bir üslup

¹ *Milliyet*, 23.06.2013.

problemi yüzünden Türkiye'nin geldiği ruh haline bakın. Bir anda böyle müthiş bir süratle giden bir Ferrari'ye fren yaptırmak gibi bir şey. Niye yapıldı, şoförün camı istedi gibi oldu. Bu gerçekten çok sağlıksız.”²

Ekonomide her şey yolundayken ne gerek vardı “demokratik Türkiye” algısını bozmaya. Hem AB yolunda ilerlemek hem de yabancı sermayeyi çekebilmek açısından Cumhurbaşkanı Gül'ün de Gezi eylemlerine değinirken belirttiği gibi, Türkiye'nin elindeki en büyük değer “siyasal istikrar”dı. Uzunca bir süredir AKP hükümetinin politikalarına nerdeyse koşulsuz destek veren akademisyen Fuat Keyman'ın ifadesiyle bu süreç sonunda “Türkiye'nin ekonomik performansı iyi, ama otoriter eğilimler gösteren, zayıf ve sınırlı demokrasiye sahip ülke imajı güçlendi.”³

Bunun karşısında ise Başbakan Erdoğan kendi oy kitlesini etkilemek üzere “dış mihraklar, iç ve dış lobiler” iddiasına başvurdu. Erdoğan, Gezi eylemleri sonrasında yaptığı bir konuşmada şöyle dedi: “Kim kazandı? Faiz lobisi, rant lobisi. Kim kaybetti? Türkiye ekonomisi. Türkiye'nin imajını, uluslararası gücünü gölgelediler.” Gezi isyanının ekonomiye yansımaları konusunda Ekonomi Bakanı Çağlayan da benzer bir değerlendirmede bulundu: “Türkiye ne zaman kafasını kaldırsa, Türkiye ne zaman ekonomik özgürlüğüne ve bağımsızlığına kavuşacak olsa her zaman Türkiye'nin önüne bir oyun sergilenmiştir.”⁴

Bu yazının amacı, Gezi isyanında açığa çıkan öfke ve tepkinin altında yatan önemli nedenlerden birinin AKP hükümetinin ekonomide başarı öyküsü sayesinde ortaya çıktığı ileri sürülen “güçlü Türkiye” imajının aslında uzunca bir süredir hiç de sağlam olmayan bir ekonomik temele dayanıyor olduğunu ortaya koymak. Söz konusu öfke ve tepkinin maddi temelinin dünya ekonomisinin derinleşen krizinde, bunun yol açtığı Türkiye kapitalizminin yapısal zaaflarında ve bunların Türkiye halkı, ama en çok da işçi sınıfı üzerinde yarattığı tahribatta aranması gerektiği kanısındayım. Buradan hareketle kesinlikle bir ekonomik determinizme kapı aralamak istemem. Sadece yöntemsel olarak bir olguyu ele alırken tetikleyici ve belirleyici etkenleri birbirinden ayırmamız gerektiği kanısındayım. Elbette kent hakkına, laik hayat tarzına, kadın haklarına yönelik saldırılar, artan polis şiddeti belli ölçülerde tetikleyici olarak önemli rol oynamışlardır, ancak önemli bir belirleyenin, bunları kesen **ortak eksenin**, AKP'nin siyasi rejimi ya da liderinde

2 *Milliyet*, 05.06.2013.

3 *Milliyet*, 20.06.2013.

4 *Milliyet*, 20.06.2013.

cisimleşen muhafazakâr-otoriter politikalarından çok, onu böyle davranmaya zorlayan sermaye birikiminin dünya çapındaki tıkanıklığında ve bunun Türkiye kapitalizminde yol açtığı çelişkilerde aramanın önemli olduğunu düşünüyorum. Gezi isyanını geçtiğimiz 30 yıla damgasını vuran, ancak son 10 yılda AKP döneminde iyice artan işsizliğe, azalan ücretlere, eğreti ve güvensiz çalışma koşullarına duyulan, özellikle de öğrencilerin, beyaz yakalıların, üniversite mezunu genç işsizlerin ağırlıklı olduğu bir sınıfsal tepkinin⁵ ürünü olarak ele almak gerekmektedir. Bir benzetme yapacak olursam, Gezi isyanı sırasında Erdoğan'ın (sürücünün) izlemiş olduğu ekonomi politikalarının (kullandığı bisiklet) çelişkileri ve dünya ekonomisinin aşağı eğimli, istikrarsız seyrini (zemin) dikkate almak, onun neden böyle davranmak zorunda olduğunu (ödün vermez, otoriter ruh halini) anlamının anahtarıdır.

2-Beton dökerek ayakta duran ekonominin zemini çöküyor

“Uçurumun kıyısındaki” dünya ekonomisinin iyileştiğine dair en ufak bir işaret yok. 2008’de dünya çapında tüm finansal sistemi içeren bir bankacılık krizi olarak açığa çıkan küresel kriz dinamikleri içinden geçmekte olduğumuz safhada devletlerin mali krizine dönüşmüş durumda. O günden bugüne AB bölgesinin ekonomik göstergelerinde belirgin bir iyileşme söz konusu değil. ABD ve Avrupa’daki durgunluğun aşılmasında bir kurtuluş yolu olarak görülen Güney ve Doğu Asya bölgesinde de haberler pek parlak değil. Gerek Hindistan gerekse Çin ekonomisinde büyüme ve dış ticaret rakamlarının oldukça düşük çıkması küresel durgunluğun Asya ülkelerine de yayılmakta olduğu endişelerini artırmış durumda. “Kriz kâhini” olarak nam salan Amerikalı iktisatçı Roubini 2013’te küresel alanda yaşanacak “mükemmel fırtına”ya işaret ederek bu dalgalanmanın 2008 krizinden çok daha kötü olacağı görüşünü savunuyor. Avrupa’da batış, ABD’de çift dip, gelişmekte olan ülkeler ve Çin’de durgunluk, Ortadoğu’da da savaş ihtimalinin arttığını vurgulayan Roubini bu tahminler gerçekleşirse krizin etkisinin zirve yapacağını bildiriyor.⁶

Böylesi bir kaotik ortamda Türkiye kapitalizminin yapısal sorunları yıllardır çözülmeden duruyordu. Özellikle cari açıkta artış eğilimi olarak ortaya çıkan yapısal sorunların temelinde, dünya pazarıyla korunmasız bir biçimde bütünleşen ekonominin sınırlı ve azalan rekabet gücü ve sanayi üretiminin

⁵ Gezi isyanında yer alan kitlenin sınıfsal karakterine dair bkz. Ahmet Tonak, “Düzen içi mi, düzen dışı mı?”, *Birgün*, 7.7.2013; Ahmet Tonak, “Haziran Direnişî Tahayyülleri...”, *Toplumsal Tarih*, 1.7.2013.

⁶ *Milliyet*, 10.07.2012.

artan ithalat bağımlılığı yatırıyordu. Yıllardır çözilemeyen bu sorunu, AKP hükümeti de kendisinden öncekiler gibi, özellikle de dünya finans piyasalarının daha yüksek faiz karşılığında borç verebilmek için adeta keseyi açtığı bir dönemde, diğer benzer Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ) gibi yabancı sermayeyi (hem yabancı doğrudan yatırım hem de “sıcak para” denilen kısa vadeli sermaye akımı olarak) ülkeye davet ederek çözmeye devam etti. “Türkiye markası”nın Ortadoğu’da bir bölge gücü olarak pazarlanmasına dayalı imaj bakımından en önemli hedef, ekonominin yapısal sorunu olan cari açığı kapatmak için kredi verecek uluslararası finans çevrelerinin güvenini kazanmaktı. Ne demişti Erdoğan yıllar evvel yabancı sermaye düşmanlığı yapanlara yüklenirken: “Ülkeme yatırımları temin eden dünyanın tüm girişimcileriyle görüşürüm. Çünkü ben ülkemi adeta pazarlamakla mükellefim.”⁷

Cari açığı kapatmak üzere yabancı sermayeyi çekmek için Türk sermayesinin izlediği bu stratejinin önemli ayakları şunlardı: **1- kârlı yatırım iklimi ve büyüme vaadi** (hedef daha yüksek artık değer üretimi için daha ucuza, daha uzun süre işçi çalıştırmak üzere esnek bir çalışma ortamı tesis etmektir), **2- daha fazla özelleştirme** (hedef kamu mülkiyetini özel sektöre devretmek, yeni kârlı yatırım alanları açmaktır; AKP döneminin tüm özelleştirme dönemleri içindeki payı yüzde 80 oldu!) ve **3- iç tüketimin canlı tutulması** (hedef gelir dağılımının bu kadar bozuk olduğu bir ülkede kredili harcamaları teşvik ederek çalışanların borçlandırılması üzerine inşa edilen bir iç tüketim artışı ile artık değer gerçekleştirilmesini güvenceye almaktır). Son yıllarda “kentsel dönüşüm” adı altında başta İstanbul olmak üzere bütün ülkeyi adeta şantiyeye çeviren konut ve ticari alan üretimine yönelik aslında yerli ve yabancı sermaye için, durgunlaşan sermaye birikimi koşullarında, her üç ayaktaki hedefleri birarada gerçekleştirebilecek bir can simidi oldu. Dışardan gelen kısa vadeli “sıcak para” kredi olarak bankacılık, enerji ve birkaç başka sektörün yanı sıra en çok bu alana aktı, kamu arazileri Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) aracılığıyla özelleştirildi ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarına satıldı, dayanıklı tüketim alanında daralan iç pazarı açmak bakımından da kredilerle emlak sektörü (konut, köprü, otoyol, AVM vb.) canlandırıldı.

Gelgelelim söz konusu stratejinin doğurduğu en önemli sonuç, Türkiye kapitalizminin yapısal çelişkileriyle birlikte adeta bir borç batağına saplanması oldu. Gezi isyanı öncesinde dahi Türkiye uzunca bir süredir “yükselelen” ülkeler arasında en borçlu ve en riskli ülke konumundaydı. Ekonominin

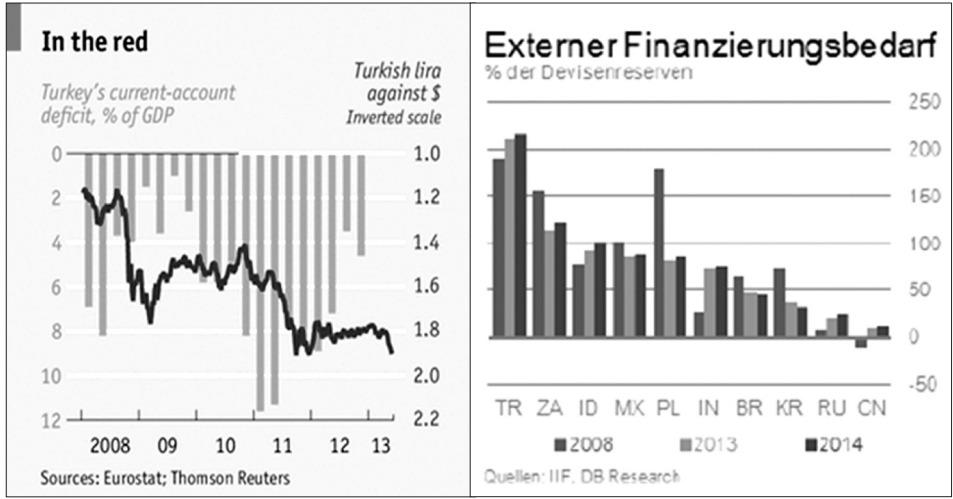
⁷ *Milliyet*, 16.10.2005.

“aşil topuğu” olan cari açık yıllardır kapatılmadığı gibi, son yıllarda dünya-
da en yüksek cari açığa sahip ülkelerden biri Türkiye idi. Evet, istikrarsız da
seyretse yıllar itibariyle ortada bir büyüme söz konusu idi, ancak yukarıda
belirtilen nedenlerden dolayı bu tür bir büyüme her yıl dvz açığı, yani cari
açık yaratıyordu. 2003-2012 döneminde yılda ortalama 33 milyar dolar açık
verildi. Açık, başta milli gelirin yüzde 2,5’u iken 2011’de yüzde 10’una yak-
laştı ve açığı kapamak için hızla borlanıldı; dış borç stoku aynı dönemde
yüzde 134 arttı ve 340 milyar dolara ıktı.

Bir yandan IMF borcu sıfırlandı diye vnlrken, öte yandan son 10
yılda Türkiye’nin uluslararası yatırımcılara olan toplam dış borcu 3 kat art-
mıştı; değişen sadece alacaklıydı. Bütün bunlar istikrarsızlığın genel eğilim
olduğu günümüz dünya ekonomisinde Türkiye ekonomisinin son yıllarda
en **kırılđan** lkeler listesinin başlarında yer almasına yol açtı. Uluslararası
Finans Enstitüsü (IIF), yabancı finans kaynaklarına olan bağımlılıklarından
tr aralarında Türkiye, Polonya, Romanya ve Fas’ın da yer aldığı ülkeleri
en kırılđan gelişen piyasalar arasında sıraladı. Raporda, Türkiye, Romanya,
Polonya ve Fas’ın büyük ölçüde dış finansal kaynak ihtiyaçları olan ülkeler
olarak öne çıktığı ve dış finansman olanaklarının kesilmesi durumunda bu
Ülkelerin ciddi likidite sorunları ile karşı karşıya kalacakları bilgisine yer
verildi.⁸

Mayıs sonunda Amerika Merkez Bankası Fed’in piyasalarda likiditeyi
azaltma kararına bağlı olarak GO içinde sermaye çıkışlarından en çok et-
kilenen ve daha da etkilenecek ülkelerin başında Türkiye geliyordu. Cari
açığının büyüklüğü (bkz. cari açığın GSYH’ya oranının ve TL’nin dolar
karşısındaki değer kaybının son yıllardaki seyrini gösteren Grafik-1) ve bu-
nun finansmanında kısa vadeli sermaye girişlerine olan bağımlılığı, başka
bir ifadeyle dış finansman gereksinimi en yüksek olan ülkelerden biri olması
- IIF raporundan hareketle 2008’den 2013’e ve tahmini olarak 2014’e dvz
rezervlerine oranla dış finansman gereksinimini bakımından Güney Afrika
(ZA), Endonezya (ID), Hindistan (IN), Meksika (MX), Brezilya (BR), Ro-
manya (RU) gibi ülkeler arasında Türkiye’nin en başta yer aldığını gösteren
Grafik-2’de görüldüğü gibi - Türkiye ekonomisini GO içinde en kırılđan
hale getirmiş durumdaydı.

8 *Hürriyet*, 26.06.2013.

Grafik-1: *The Economist*, 15.06.2013

Grafik-2: www.dbresearch.de

İşte böylesi bozuk ve aşağı eğimli bir zeminde hareket eden Türkiye ekonomisi, Fed'in faizleri yükseltebileceği sinyalinin vermesiyle ve uluslararası sermayenin güvenli liman arayışı sonucunda Türkiye vb. yükselen piyasalardan kaçmaya başlamasıyla “ani şok” (sudden stop) tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Gelişen piyasalarda çıkış artarken, Mayıs-Haziran döneminde dolar ve euro karşısında en fazla değer kaybı Türkiye’de oldu.⁹ Böylesi kırılğan bir ekonomi Gezi isyanıyla ufak çapta sarsılsa da asıl, Fed’in kararıyla tepetaklak oldu, ulusal parası en çok değer yitiren ve buna bağlı olarak faiz oranı artışları en yüksek olan ülkelerden biri durumuna düştü. Yalnız dikkat edin! Türkiye’nin de aralarında bulunduğu yükselen piyasa ekonomilerinde altın dönem zaten bitmek üzereydi, 2013’ün başından beri söz konusu ekonomilere yönelen sermaye akışlarında zaten bir yavaşlama söz konusuydu. Fed’in kararı olsa olsa bu eğilimin daha da hızlanmasına yol açmış olabilir.

3- “Otoriter demokrasi” değil, piyasa diktatörlüğü!

Bu “başarı öyküsü”nün öbür yüzünde aşırı sömürüyü güvence altına alma hedefi güden bir “siyasal istikrar” sağlama çabası yer almaktaydı. Bu çabanın temel hedefi işçi sınıfını disiplin altına almaktı. Yıllardır artarak süren bu işçi sınıfına saldırı stratejisi sonuçları itibariyle derin bir toplumsal tahribata yol açmıştı. Bu tahribatın bazı boyutlarını, en güncel verilerden hareketle özetleyelim: OECD’nin yakında yayınlanan bir raporuna göre Türkiye bu kuruluşa üye ülkeler arasında gelir adaletsizliğinde Meksika’dan sonra

⁹ *Milliyet*, 23.06.2013.

en adaletsiz ÷lke konumunda. Türkiye gençler arasında işsizlik yönünden de en önde. İş arayan her 5 gençten biri işsiz. *The Economist*'in rakamlarına göre Türkiye'de eğitim, öğretim veya iş dışı 15-24 yaş gençlerin nüfusa oranı 2012'nin ilk çeyreğinde yüzde 30'a yakın. Dergi, genç işsizliğin nedenleri arasında dünyayı saran ekonomik krizi ve genç nüfusun yoğun olduğu gelişmekte olan ÷lkelerde iş piyasalarının düzensiz işlemlerini göstermiş.¹⁰ Türkiye'nin yoksul sayısı 2013 itibariyle 11,5 milyona yükselmiş. OECD'nin 2013 yılı "Daha İyi Yaşam Endeksi" adlı raporuna göre Türkiye 36 ÷lkeyi kapsayan listenin en altında yer alıyor. Bankalardan çekilen ama vadesinde ödenemeyerek takibe alınan toplam kredi tutarı son 8 yılda 9 kat artmış durumda.¹¹

İşte imajın örttüğu oldukça kırılğan ve aşırı ısınmış bu ekonomik ortamdır ki, halkın "aşırı ısınması"na, patlamaya hazır hale gelmiş olmasına zemin hazırlamıştır. İnsanlar "sopayla ekonomi yönetimi"ne, azınlığın kâr mantığının çoğunluğun toplumsal ihtiyaçlarına galebe çalmasına bir yerden sonra isyan etmiş, sokağa çıkmışlardır.

Halbuki Gezi isyanından daha bir ay önce liberal çevreler ve aydınlar Türkiye'nin bölgesinde demokrat "model ÷lke" algısına kendilerini öyle kaptırmışlardı ki, devletin zaman zaman artan orantısız şiddeti karşısında şaşkınlık içinde kalıyorlardı. Liberal gazeteci Aslı Aydıntaşbaş 1 Mayıs 2013'te yaşanan devlet terörünü eleştirirken şöyle demişti:

Sahi sendikaların, işçilerin, solcuların, yılın sadece bir günü meydanlara çıkıp haykırmasından, hak aramalarından, slogan atmaları ve hayal olduğunu bilseler de "devrimin şanlı yolunda ilerleyen halkın bayramı" diye marş söylemelerinden neden rahatsız oluyorsunuz? Nasıl olsa geniş seçmen kitleleri, işçilerin taleplerine ilgi göstermiyor. O kalabalığın dillendirdikleri işçi haklarının toplumda nasıl olsa bir karşılığı yok. Devrim falan olmayacak. Devlet zaten o talepleri saymıyor. Sınıf mücadelesi zaten Türkiye'deki temel dinamik değil. Her yıl 1 Mayıs'ta bağırıp çağıran halk kitleleri zaten sandığa gittiklerinde geniş sağ muhafazakâr blok karşısında cılız bir ses olarak kalıyor. O zaman ne bu şiddet?¹²

Oysa, daha önce değindiğim gibi, AKP hükümetinin Erdoğan'da cisimleşen otoriter ve kibirli tavrının arkasında dönemin zor koşullarının dayatması yatıyor. Uzunca bir süredir artık emek ile sermaye arasında bir uzlaş

¹⁰ *Milliyet*, 29.04.2013.

¹¹ *Milliyet*, 26.06.2013.

¹² *Milliyet*, 02.05.2013.

ihtimalinin kalmadığı bir dönemden, başka bir ifadeyle ekonominin (zemin) siyasetin (bisiklet) seyrini belirlemede kritik rol oynadığı bir dönemden geçiyoruz. Unutmayalım dünya ekonomisinin uzun dönemli krizinin başladığı 70'li yıllarda başka bir çıkış yolu bulamayan uluslararası burjuvazi neoliberalizm adı altında emeğe karşı yeni bir saldırı stratejisi izlemeye başladığında, söz konusu stratejiyi en acımasız şekilde uygulayan dönemin İngiliz başbakanı Margaret Thatcher'in lakabı "Demir Leydi" idi.

Aylık ekonomi dergisi *Platin* Mart 2009 yılındaki sayısının kapağına şu manşeti atmıştı: "Kaos çağına hazır mısınız?" Dergi haberde o dönem 250 milyona ulaşan işsizler ordusunun dünyayı istikrarsızlık girdabına sürüklediğini belirtiyordu. En "sağlam" meslek olarak da çevik kuvvet polisliğini (!) gösteriyordu. Dünya kapitalizminin derin krizinin tetiklediği isyan hareketleri Arap Devrimi ile başladı, Yunanistan başta olmak üzere Avrupa'nın çeşitli kentlerindeki isyan ve grevlerle devam etti, ABD'de "Wall Street'i İşgal Et" hareketi ile sürdü. "Biz yüzde 99'uz" sloganıyla zenginlerin üzerine yürüyen göstericilerden hareketle *Milliyet* gazetesi haberi "21. Yüzyılın Sınıf Savaşı" başlığı ile vermişti.¹³ Halen de Türkiye ve Brezilya'da da isyanlarla devam ediyor. *Milliyet*'in kısa süre önce attığı haber başlığı ise şuydu: "dünyada sokağa inmeyen kalmadı!"¹⁴

Bu isyanların her birini tetikleyen etkenler farklı olabilir: ABD'de gayrimenkul krizi, banka ve şirketlerin iflası, Tunus'ta sokak satıcılığı yaparak geçinen işsiz bir üniversite mezunu gencin kendini yakması, Brezilya'da ulaşım ücretlerine zam yapılması, Türkiye'de Gezi parkına AVM yapılma girişimi. Ancak talepler özünde aynıdır. Bakın Londra Üniversitesi'nden bir Yunanlı akademisyen çeşitli ülkelerdeki isyan dalgasını nasıl değerlendiriyor:

Ekonomik kriz, Yunanistan ve İspanya'da yüzde 65'i bulan genç işsizlik oranı bir paradoks yarattı. Çünkü bu gençlere 25 yıl önce iyi bir üniversiteye giderlerse iş bulabilecekleri söylendi. Ancak 40 yaş altındakilerin yüzde 60'ının işsiz olması özgün bir durum. İşsiz bin mühendis, mimar ve akademisyen, işi olmayan bin vasıfsız işçiden daha tehlikelidir. Taksim dâhil olmak üzere bütün bu protestolardaki gençler iyi eğitilmiş ve dünyada neler olduğunu iyi biliyor. Çeşitli sebeplerden ötürü iyi bir gelecekleri olduğunu düşünmüyor ve bir araya geliyorlar.¹⁵

¹³ *Milliyet*, 11.11.2011.

¹⁴ *Milliyet*, 22.06.2013.

¹⁵ *Milliyet*, 20.06.2013.

Türk burjuvazisi ve devleti de böylesi bir döneme hazırlıklı girmek durumundaydı. CHP tarafından hazırlanan bir broşüre göre 2000 yılından 2012 yılının ilk 6 ayına kadar geçen sürede Türk devleti 21.3 milyon dolarlık biber gazı ithal etmiş. Broşüre göre, özellikle 2005 yılından sonra biber gazı ithalatının sayısal ve parasal değerinin artış gösterdiği belirlenmiş.¹⁶ Başka bir habere göre ise bir Amerikan şirketi Ekim 2011 ile Aralık 2012 tarihleri arasında geçen 15 aylık sürede Türkiye'ye yaklaşık 8.5 milyon dolarlık gaz bombası, plastik mermi ve bunları ateşlemeye uygun silah satmış.¹⁷ Türk devleti söz konusu Amerikan şirketinin en iyi müşterileri arasındaymış. Türkiye'nin gaz bombası ve plastik mermi için harcadığı para öteki ülkelerle kıyaslanamayacak kadar çokmuş. Son yıllarda bütçede güvenlik ve savunma harcamalarının artan payı da bu rakamların bir tesadüf olmadığını bir başka göstergesi. İşte siyasal istikrar, AKP döneminin baskıcı rejimi, elbette muhafazakâr bir biçime bürünmüş olarak, bu şekilde sağlanmaya çalışıldı.

Sadece Türkiye'deki ile sınırlı olmayan burjuva devletinin giderek despotikleşen bu kriz yönetimi karşısında bazı sol akademisyenler ve aydınlar arasında "muhafazakâr otoriterlik", "teknokratik otoriterizm", kapkaççı burjuvazi, yağmacı kapitalizm gibi kavramlaştırmalara özellikle Gezi isyanlarında hükümetin ve burjuvazinin tutumlarının değerlendirilmesinde sıkça başvuruluyor. Kanımca bu tür ifadeler sorunun **yönetme tarzında** olduğu, devletin (hükümetlerin, liderlerin) ve bazı sermaye kesimlerinin daha demokratik bir yönetim ve düzenleme tarzı izlemeleri, daha ahlâklı ve vicdanlı davranmaları durumunda bu sorunların üstesinden gelinebileceği varsayımına dayanmaktadır. Oysa bu varsayım gerçekçi değildir. Tıkanmış sermaye birikiminin önünü açmak için sermaye sadece Türkiye'de değil, dünya çapında devletleri aracılığıyla emeğe ve kamusal olan her şeye saldırmak zorundadır, bu bir seçim ya da zihniyet meselesi değildir.

4- Ayaklar baş olur. Çünkü biz yüzde 99'uz!

Başbakan Erdoğan Gezi isyanının bastırılması sonrasında öfkeyle önce "ayaklar ne zamandan beri baş olmaya başladı", sonra "azınlığın çoğunluğa tahakkümüne izin vermeyeceğiz" dedi. Oysa kendisinin liderliğindeki AKP hükümetinin temel yönelişi, sermayenin genel, ortak çıkarlarını gözeten neoliberal politikaları ödünsüz uygulamak ve bu doğrultuda emeği disiplin altına almak, böylesi büyük bir kriz karşısında sermayenin çözümü olarak

¹⁶ *Milliyet*, 04.06.2013.

¹⁷ *Milliyet*, 22.06.2013.

toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan işçi sınıfı ve ezilenlere “kemer sıkma” adı altında artan sömürüye dayalı çalışma koşullarını dayatmak oldu.

Pennsylvania Üniversitesi'nden akademisyen Warren Breckman, Gezi eylemleri ve ABD'deki “Wall Street'i İşgal Et” hareketini karşılaştırdığı bir söyleşide “Bu iki eyleme katılan kitleler için ne dersiniz?” sorusuna şöyle cevap veriyor: “Katılımcılar çok benzer. Her yaşta insan var, ancak ikisi de genç insanlar için dönüştürücü oldu. Bu kuşak sadece neoliberal küreselleşmenin olduğu bir dünyada yaşadı. Protestolar, **neoliberal kapitalizmden** başka olasılıkların olduğunu keşfetmelerini sağladı” (vurgu bana ait).¹⁸

Bu elbette olumlu bir gelişme olarak görülebilir. Ancak bu kriz 100 yılda bir gelecek kadar derin ve şiddetli ise, o takdirde artık kapitalizm içinde - neoliberal veya Keynesyen - başka olasılıklar kalmadığını keşfetmelerinin de zamanı gelmiş demektir. Gezi isyanı ile açığa çıkan betonlaşma ve otoriterleşmeye karşı bir direnişin başarılı olma koşulu, bir yandan bunun otoriter-teknokrat hükümet ve liderlerin tercihlerinin bir ürünü değil, bir avuç burjuvanın daha kârlı bir sermaye birikimi için uygulamak zorunda oldukları stratejinin bir parçası olduğunu anlamaktan, öte yandan bu mücadelenin ancak üretim alanında işçi sınıfının talepleriyle birleştiğinde kazanma şansı olduğunu bilmekten geçiyor. İhtiyacımız olan - vicdanlı ya da vahşi olsun - kâr mantığına dayalı değil, **toplumsal ihtiyaçlar** için bir ekonomidir. Böylesi bir ekonomi ise ancak “biz yüzde 99'uz” bilinciyle hareket edildiğinde ve “üreten biziz, yöneten de biz olacağız” talebi etrafında bir mücadele ile başarıya ulaşacaktır. İşte o zaman azınlığın çoğunluğa tahakkümüne izin vermemiş olacağız.

---

18 *Milliyet*, 19.06.2013.